

תלמיד: אבל על ידם גדלה הארץ. אילו נעזבה אז, מעולם היא לא היתה שייכת לבני ישראל.
המחנך: בודאי היה גם צד טוב בדבר. אפשר ללמוד מלשון הנביאים כי בעתיד יחזור גם גדה זו של הירדן לישראל, כי כבר נתקדש במידה רבה. אבל ההפסד הרוחני רב היה מן התועלת החומרית.

ניבים מיוחדים בפרק כב

- א. "לא עזבתם את אחיכם זה ימים רבים" (פסוק ג). מי זוכר מי אמר: "אשר לא עזב חסדו ואמתו" (אליעזר עבד אברהם, בראשית כד, כז).
- ב. לאיזה פסוק בקריאת שמע דומה פסוק ה.
- ג. "מזבח גדול למראה" (פסוק ז).
- ד. "מה המעל הזה אשר מעלתם" (פסוק טז) היכן כתוב: "וימעלו בני ישראל מעל בחרם"? (לעיל ז א).
- ה. "ואם לא מדאגה מדבר עשינו את זאת" (פסוק כד).
- ו. "כי עד הוא בינינו וביניכם" (פסוק כז).
- ז. "חלילה לנו ממנו למרד בה" (פסוק כט). היכן כתוב "חלילה לך מעשת כדבר הזה"? (בראשית יח, כה).
- ח. "היום ידענו כי בתוכנו ה'" (פסוק לא).
- ט. "עד הוא בינתינו כי ה' האלקים" (פסוק לד).

פרק כג.

צוואת יהושע

המחנך: הפרק הזה מתחיל במלים: "ויהי מימים רבים".
 יהושע חי אך 14 שנה לאחר סיום חלוקת הארץ ועשרים שנה לאחר סיום המלחמה. זה כרגיל לא כל כך הרבה, בכל זאת נקראים הימים "רבים", בגלל רוב הטובה שהיתה לישראל, נדמה היה כי זמן רב עבר, כי התבססו והתחזקו ישראל בארץ.
 מה עושה עתה יהושע?

תלמיד: יהושע אוסף את כולם למחנה אחד, כמו שהיה בראשית הימים.
המחנך: נכון, אבל הפעם לא היה זה מחנה, אלא ועידה. ישראל התוועדו כולם יחד ויהושע השמיע להם דברי תוכחה ועידוד. תראו על מה הוא מזהיר אותם בעיקר?

תלמיד: לשמור תורת משה.

המחנך: נכון, כי זה העיקר תמיד ולעולם. אבל אם תעינו יפה תראו כי כאן יש אזהרה עיקרית אחרת, הנוגעת לצורך השעה. מה היא?

תלמיד אחד: לא להתחבר לגויים שנשארו בארץ.

תלמיד שני: אני לא מבין. הגויים הנשארים האלה היו מיעוט קטן. היתה בבני ישראל הרגשת עליונות עליהם בתורתם ומעמדם. למה שהרבים יתבוללו בין המעטים?

המחנך: אתם צודקים. באותה שעה היו ישראל השליטים והגויים הנשארים ביקשו להתקרב אליהם, לא כמו בגולה, כאשר היהודי מבקש על ידי התערבותו בגויים להתקרב לעם השליט. אבל למיעוט הכנעני היתה תרבות גבוהה, הוא ישב בארץ זמן רב והכיר אותה ואת צרכיה.

הגויים הנשארים רובם שמר שבע מצוות בני נח בשעה זו. על כן לא פגעו בהם. חלק מהם אף ניסה להתגייר בשלמות. וחץ מזה: רק בארץ הקטנה היו הגויים מיעוט. בני ישראל ידעו כי בעולם הגדול שולטים הגויים ובני ישראל הם מיעוט קטן ביחס לעולם כולו. היום יש איזה שהיא קירבה רוחנית בין ישראל לעמים, כי הגויים כולם למדו מתורתנו. עובדי האלילים היו רחוקים מאד מעם ישראל. עם ישראל הרגיש את עצמו בודד. המיעוט הכנעני בארץ היה בעיניו חלק מהאנושות הגדולה, שהוא נפרד ממנה בתורתו. במה מחזק אותם יהושע?

תלמיד אחד: "ויורש ה' מפניכם גוים גדולים ועצומים". בעזרת ה' היהודים יהיו חזקים מן הגויים.

תלמיד שני: אני לא מבין. למדנו כי הארץ לא היתה גדולה כל כך. היכן ישבו הגויים הגדולים והעצומים האלה? כמה גויים היו בארץ הקטנה?

המחנך: זו שאלה טובה. התשובה היא, כי הגויים שישבו בארץ היו מבני הארצות מסביב, שהיה להם עניין מיוחד בארץ ישראל, כארץ מעבר לשיירות ביבשה וגם בגישות שלה לים. החוי והאמורי ישבו בארצות רבות אחרות מסביב לארץ ישראל. הסכנה היתה גדולה כי הם יבואו לעזרת אחיהם בארץ, אבל איש לא בא. לא כתוב: "איש אחד הרג אלף", אלא "איש אחד מכם ירדוף אלף" (פסוק ז). עמי הארץ שהיו מלאים אימת ישראל ברחו בהמוניהם מפניהם, בעת המלחמה ולאחריה. הם הלכו לארצות בני עמם ולא העיזו לחדש את המלחמה.

תלמיד: אם כן, איך יכלו לעלות על הדעת להיות כגויים. הלא ראו היהודים את גדולתם וערכם?

המחנך: זו שאלה טובה מאד והיא גם התשובה: הנה ככה זה, הניסים והנפלאות נשכחים מהר מאד. נפלאות שאירעו לאבותיכם - עבורכם אלו הם דברים רחוקים, כי לא ראייתם אותם. אומרים שבדרך כלל מאורעות שלפני חמישים שנה ושלפני אלף שנה, הם בעיני אלה שלא ראו אותם שווים. כולם שייכים לעבר הלא ידוע לדור החדש. יתירה על כך, גם אלו

שלהם עצמם אירעו נפלאות שוכחים מהר. קשה להיות מיעוט בארץ זרה וקשה להיות מיעוט בעולם זר. אבל עם ישראל חייב לדעת להיות מיעוט בין רבים ולשמור על מה שנצטווה על ידי ה' בתורה.

נמנה כל מה שיהושע מצווה, נעשה רשימה ונשנן את הדברים, שהם אקטואליים מאד לימינו:

לשילה:

א. "לבלתי בוא בגוים" (פסוק ז).

ב. "ובשם אלהיהם לא תזכירו, ולא תשביעו ולא תעבדום" (שם).

ג. "כי אם שוב תשובו ודבקתם וגו' הגוים וגו' והתחתנתם בהם וגו' ידוע תדעו וגו' והיו לכם לפח ולמוקש וגו' עד אבדכם מעל האדמה הטובה הזאת" (פסוקים יב-יג).

ד. "כאשר בא עליכם כל הדבר הטוב וגו' כן יביא ה' עליכם את כל הדבר הרע" וגו' (פסוק טו). לחיוב:

א. "וחזקתם מאד לשמר ולעשות את כל הכתוב בספר תורת משה" (פסוק ו).

ב. "לבלתי סור ממנו ימין ושמאול" (שם).

ג. "בה' אלקיכם תדבקו" (פסוק ח).

ד. "ונשמרתם מאד לנפשתיכם לאהבה את ה'" (פסוק יא).

המחנך: האם יש חידושים בדברי יהושע?

תלמיד: הכל כתוב בתורה.

המחנך: נכון מאד. בכל זאת, כל מלה חדשה וכל העניין מותאם לתנאים. מודגשים הדברים שצריכים להיזהר בהם ביותר בתקופה החדשה. ישראל מוזהרים לא להיות בטוחים בעצמם, לא בטובה החומרית שיש להם ולא במעמדם הרוחני. זה מה שנקרא: יראת שמים ויראת חטא.

פרק כד.

הברירה להיות ככל הגוים ותוצאותיה

המחנך: חלק מפרק כד צריך להיות ידוע לכם. מהיכן?

תלמיד: מההגדה של פסח.

המחנך: נכון, את הפסוקים ב-ד אנו אומרים בליל הסדר. אולי אתם זוכרים מה ביארו לכם המורים בעת שלמדתם את ההגדה, למה מזכירים את תרח ואת עשו?

תלמיד: כי אותם עזב ה' ואותנו בחר.

המחנך: בערך ככה ויותר חזק: אילו לא היה ה' עוזר לנו - היה סופנו כמו סופו של תרח ושל עשו.

תלמיד: יש אומרים שזה לגמרי לא רע... היהודים הם הסובלים ביותר בעולם!...

המחנך: אני יודע שיש כאלו. יש יותר יהודים החושבים כך, מאשר יהודים השמחים שהם יהודים. אני אגיד לכם דבר שהוא טוב לסיום ספר יהושע ולפרק הזה בפרט. אשאל אתכם שאלה פשוטה: למי יותר טוב, לאדם צעיר בן עשירים שיש לו כל טוב ובהיותו בן עשירים הוא יוצא במכונית יקרה ומהודרת, נתקל בעץ ונהרג במקום, או לאדם שאיננו עשיר ויש לו מחלות שונות וצרות אחרות וחי מאה שנה ויותר מזה?

תלמידים: ישנה אפשרות שלישית, גם לחיות מאה שנה וגם לזכות לכל טוב.

המחנך: נכון מאד, אבל כמעט אין דבר כזה. אפשר רק לחלום על כך. יהודים רבים חולמים חלומות כאלה. עיינו בפרק הזה. מה אמר יהושע לישראל בעניין זה.

תלמיד: ואם רע בעיניכם לעבוד את ה', בחרו לכם היום את מי תעבדו...!

המחנך: נכון. כתוב בצורה ברורה ומפורשת שהוצע לבני ישראל לחלום חלום של גויים, לעבוד "אלהי וגו' אשר אתם יושבים בארצם". אבל מה יהיה הסוף אז?

תלמיד אחד: הסוף יהיה רע, כמו שנאמר בפסוק כ: והרע לכם וכלה אתכם אחרי אשר היטיב לכם. בתחילה יהיה טוב ולבסוף רע.

תלמיד שני: דוד שלי לועג לי על שאני לומד בבית ספר יהודי ולומד תורה. כל בני משפחתנו אינם דתיים והם ככל הגויים וטוב להם.

תלמיד: זה בדיוק כפי המשל שאמר המחנך. בפרק זה נזכרים מואב, אמורי, פריזי, חתי ועוד. אולי גם להם היה טוב זמן קצר, אבל הם אבדו מן העולם, כאותו בחור צעיר בן המיליונרים שנהג במכוניתו היקרה. עם ישראל חי ויחיה, אף כי צרות רבות עברו עליו. שילעג לו הדוד שלו. אנו נלעג לו...

כל הכיתה: כן, כן, בוז, בוז.

המחנך: נכריז כולנו כבני ישראל בזמן ההוא: "חלילה לנו מעזב את ה'" (פסוק טז).

הכיתה כולה: חלילה, חלילה!

תלמיד אחד: ולמה לא יכול להיות שאדם יחיה מאה ועשרים שנה ויהיה לו כל טוב ללא סבל כלל?

תלמיד שני: אני פעם אמרתי לדוד שלי שלמדתי בבית הספר, כי היהודים הם נצחיים והגויים אובדים. השיב לי הדוד, נכון כי הממלכות אובדות, אבל האנשים נשארים ויוצרים עמים תחת שם אחר. ליהודים נשאר גם השם. זה הבדל אבל לא כל כך גדול.

המחנך: יש הבטחה בספר ישעיה (סה, כ-כה) הנער בן מאה שנה ימות ובנו בתים וישבו ונטעו כרמים ואכלו פרים.. לא יבנו ואחר ישב.. לא יגעו לריק כי זרע ברוכי ה' המה.. זאב וטלה ירעו כאחד.. לא ירעו ולא ישחיתו.

אי אפשר לקבל זאת סתם ככה. אם נקיים הכל כמו שצריך יקוימו בנו נבואות ישעיה וכל ההבטחות שבתורה. אבל לפי שעה אין הדבר כן. הרבה מן הדודים שלכם וגם מבני משפחתי בוחרים להם חיי שעה וטובות של שעה ועוזבים את חיי הנצח של עם ישראל. דורו של יהושע הבין יפה את הדבר. היו אנשים שלא הבינו כן ולא עשו את מה שצריך. מאושרים הם אלו שהחזיקו ויחזיקו מעמד.

ומה שאמר התלמיד בשם דוד שלו, כי האנשים נשארים ורק שם העם משתנה, זה לא כל כך מדויק. יש עמים שנכרתו לגמרי, הם, תרבותם וכל קנייניהם. עם ישראל חי וקיים הוא ותורתו, שכל העולם למד ממנה. אולי יש בעולם אנשים שהם מצאצאי המואבים או האשורים והבבלים הקדמונים, גם היפנים והסינים הם עם עתיק אבל זה רק המשך גופני כל שהוא, לא המשך גופני ורוחני כמו של עם ישראל שהוא עתיק וצעיר כאחד.

עתה אבקשכם: תנו אתם נושא לשיעור הזה. הנה כתבתי על הלוח שאנו מחפשים נושא בעזרת התלמידים.

תלמיד אחד: טוב להיות יהודי.

תלמיד שני: אני בוחר להיות יהודי.

המחנך: אלו נושאים מלאי התלהבות ונכונים. אבל אנחנו נחפש נושא שמתאים יותר לתוכן הפרק. אולי יש לכם הצעה אחרת?

תלמיד: הברירה להיות ככל הגויים.

המחנך: מצויין, אני רק אוסיף מלה אחת לנושא שלך:

הברירה להיות ככל הגויים ותוצאותיה.

נסיים את הספר בקריאת הפסוקים האחרונים בקול רם:

"ויעבוד ישראל את ה'" וגו'....

(הערה: את האמור לעיל על הברירה להיות כגויים, אפשר להמתיק באימרה עממית (שאמנם יתכן כי איננה מובנת לדור החדש, שחיי מתנהלים במישרין בדרך כלל). רגילים לומר: הנה לכל אדם יש את חבילת הצרות שלו, אילו תלה הקב"ה על חבל את כל החבילות האלו והיה מציע לאנשים לבחור חבילה כרצונו, הוא היה בוחר את החבילה שלו.. (וזה לא כמו שנדמה לרבים, כי להם רע יותר מאשר לאחרים והם מקנאים בגורל האחרים).

לפי זה יש לשאול: מה היה מתרחש אילו תלו על החבל לא רק חבילות צרות של יהודים, אלא גם של גויים, לא רק של שליטי הארץ, אלא של השחורים והצהובים, הממזרים

והעזובים, פועלי מיכרות, הנמקים ברעב באסיה ובאפריקה, רוצחים ונרצחים, משפחות שבורות ושיכורות ועוד ועוד, איזה חבילה היה היהודי בוחר, יהודית או גויית? זו בעצם ההצעה של יהושע בפרק האחרון של ספרנו.

בריך רזומנא דסייען